

การบริหารงบประมาณด้านการศึกษิตตามหลักธรรมาภิบาล
กรณีศึกษา สำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร*

EDUCATION BUDGET MANAGEMENT ACCORDING TO THE GOOD GOVERNANCE :
A CASE STUDY PRAWET DISTRICT, BANGKOK METROPOLIS

บังอร ปล้องชัน**

Bang-on Plongkhan

6514832039@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา การบริหารงบประมาณด้านการศึกษิตตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณด้านการศึกษิตตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ใช้วิธีวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม เก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงบประมาณด้านการศึกษิต จำนวน 5 คน ผลการศึกษิตพบว่า การดำเนินการแผนงานและโครงการเป็นขั้นตอนสำคัญในการนำแผนปฏิบัติการประจำปีไปสู่การปฏิบัติ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารตลอดจนผู้ปฏิบัติงานทุกระดับร่วมกัน ขับเคลื่อนภารกิจต่าง ๆ ของสำนักงานเขตประเวศ ในการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อให้สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และเป้าหมายที่กำหนด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงบประมาณเป็นกระบวนการที่มุ่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่ามากที่สุด จำเป็นต้องมีขั้นตอนที่รัดกุม โดยฝ่ายการศึกษิตต้องดำเนินการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษิตอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คล่องตัว โปร่งใส มีการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณ มีระบบตรวจสอบติดตามโดยมุ่งเน้นที่ผลสำเร็จของงาน และประเมินผลการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)

คำสำคัญ: การบริหารงบประมาณ ; หลักธรรมาภิบาล ; กรุงเทพมหานคร

Keywords: BUDGET MANAGEMENT ; GOOD GOVERNANCE ; BANGKOK

*บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษิตอิสระ เรื่อง การบริหารงบประมาณด้านการศึกษิตตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษา สำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

**นักศึกษิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

ฝ่ายการศึกษาเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดสำนักงานเขตประเวศ มีภารกิจในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานในเชิงนโยบาย ให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตประเวศ จำนวน 16 โรงเรียน จัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบาย และมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยการกำหนดแผนงานและโครงการให้สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และเป้าหมายที่กำหนดตามแผนปฏิบัติการประจำปี โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารตลอดจนผู้ปฏิบัติงานทุกระดับร่วมกันขับเคลื่อนภารกิจต่างๆ ของสำนักงานเขตประเวศ การบริหารงบประมาณ ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญ เป็นกระบวนการที่มุ่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าที่สุด จำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม โดยฝ่ายการศึกษาดำเนินการบริหารงบประมาณรายจ่ายประจำปีแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้กับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตประเวศ จำเป็นต้องมีขั้นตอนที่รัดกุม คล่องตัว โปร่งใส มีระบบตรวจสอบติดตามโดยมุ่งเน้นที่ผลสำเร็จของงาน และประเมินผลการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) เพื่อให้การดำเนินงานงบประมาณด้านการศึกษาของสำนักงานเขตประเวศ บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จากความเป็นมาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวิจัย การบริหารงบประมาณด้านการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาของสำนักงานเขตประเวศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารงบประมาณด้านการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณ และแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณด้านการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้จะศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณด้านการศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาระหว่างเดือนเมษายน – เดือนมิถุนายน 2567

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ทั้ง 6 หลักการสำคัญ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญ ดังนี้

- 1) หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น ถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคล
- 2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้จัดเจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริตใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ
- 3) หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุง

กลไกการทำงานของทุกองค์การให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4) หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5) หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลการกระทำของตน

6) หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมดุลยั่งยืน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. วิธีการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยใช้ การวิจัยเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยสนาม ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือแบบเป็นทางการ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากร เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตประเวศ ที่เกี่ยวข้องในการบริหารงบประมาณ ด้านการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา (วิโรจน์ ก่อสกุล, 2567 , หน้า 47) จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

4. เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาจจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาจัดจำแนกเป็นประเด็นๆ เรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นโดยใช้วิธีการ “ตีความ” ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารงบประมาณด้านการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มุ่งเน้นการปฏิบัติงานที่เป็นระบบ โดยการประสานงานระหว่างส่วนราชการภายในสำนักงานเขตและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตประเวศ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยสามารถสรุปกระบวนการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาตามองค์ประกอบตามหลักธรรมาภิบาล ได้ดังนี้

1) ด้านหลักความนิติธรรม

การบริหารงบประมาณด้านการศึกษา มีการนำกฎหมาย ข้อบังคับมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน มีการจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ และมีการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานด้านงบประมาณ ตามแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณให้เป็นไปตามขั้นตอนหลักการบริหารงบประมาณ โดยยึดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหนังสือสั่งการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นกรอบการดำเนินงาน

2) ด้านหลักคุณธรรม

การบริหารงบประมาณด้านการศึกษา มีการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. ด้านการจัดสรรงบประมาณ เมื่อสำนักงานเขตได้รับจัดสรรงบประมาณรายจ่าย ด้านการศึกษา มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานในชั้นตอนต่าง ๆ และดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนในสังกัด 16 โรงเรียน ตามที่ได้รับงบประมาณอย่างถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม โดยมีการบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม คุ่มค่า ประหยัด และมีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้ทุกชั้นตอน และปฏิบัติตามแนวทางที่สำนักงานประมาณกรุงเทพมหานคร แจ้ง
2. ด้านการเบิกจ่ายงบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณ ตามรายการที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ อย่างถูกต้อง โดยปฏิบัติตามแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณที่กำหนด และเมื่อดำเนินการตามภารกิจเสร็จสิ้นแล้ว มีการรายงานผลการดำเนินงานให้ทางสำนักงานเขตทราบ เพื่อเป็นการติดตามผลการปฏิบัติงานการใช้จ่ายงบประมาณ และ ประเมินผลการดำเนินงานงบประมาณอย่างต่อเนื่อง
3. ด้านการควบคุม และตรวจสอบ กำหนดปฏิทินปฏิบัติงานรายเดือน จัดทำแผน/ผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายงบประมาณ (แบบสงม.2) เพื่อติดตามตรวจสอบ การใช้จ่ายงบประมาณด้านการศึกษา โดยปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง ตามระเบียบ ข้อกฎหมาย แนวทางปฏิบัติ ที่ทางราชการกำหนด โดยจะยึดมั่นความถูกต้องเป็นหลัก
4. การส่งเสริมสนับสนุนคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ทุกคนตามหลักธรรม เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อการ ป้องกันการทุจริตคอร์ปชั่นในหน่วยงาน เช่น มีการกำชับให้เจ้าหน้าที่ทุกคนยึดมั่น ในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของทางราชการเป็นของตน หรือใช้อำนาจ โดยมีขอบ

3) ด้านหลักความโปร่งใส

การบริหารงบประมาณด้านการศึกษา มีกระบวนการตรวจสอบ การปฏิบัติงาน มีการจัดทำเอกสารคู่มือวัสดุ ครุภัณฑ์ต่างๆ มีการกำหนดการปฏิบัติงาน ติดตาม ควบคุม ตรวจสอบ โดยใช้แบบแผน/ผลการปฏิบัติงาน และการใช้จ่าย งบประมาณประจำปี ซึ่งจะระบุแผนงานโครงการ ที่ต้องสอดคล้องกับวงเงินงบประมาณที่ได้รับ ประสานงานระหว่างสำนักงาน เขต และสถานศึกษา เน้นการปฏิบัติงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน สามารถวัดผลและตรวจสอบได้ โดยจะมีการ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการเป็นรายเดือนตามระบบการติดตาม และประเมินผลแผนพัฒนาของกรุงเทพมหานคร และมอบหมาย ให้สถานศึกษา มีผู้รับผิดชอบการรายงานติดตามผลการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการติดตาม ผลการปฏิบัติงาน การใช้จ่ายงบประมาณ และประเมินผลการดำเนินโครงการ และมีการรายงานวัสดุคงเหลือ และครุภัณฑ์ เป็นประจำทุกปี บริหารงบประมาณโดยยึดหลักความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกชั้นตอนการทำงาน

4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม

ในการปฏิบัติงานการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ ตามหลักการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. กระบวนการตั้งค่างบประมาณ โดยส่วนราชการในหน่วยงานสำนักงานเขตประเวศ ร่วมกันปฏิบัติงาน ในกระบวนการตั้งค่างบประมาณรายจ่ายประจำปี ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวทางของสำนักงานกรุงเทพมหานคร โดยมีกระบวนการย่อย ดังนี้ 1. แจ้งกำหนดปฏิทินงบประมาณให้แต่ละส่วนราชการในหน่วยงานทราบ โดยให้ส่งค่างบประมาณ ประจำปีภายในกำหนด 2. แจ้งหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำงานงบประมาณให้ส่วนราชการในหน่วยงานทราบ 3. ฝ่ายการคลังจัดทำ คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาค่างบประมาณของหน่วยงาน 4. จัดทำค่างบประมาณรายจ่ายประจำปีของ ฝ่ายการคลัง 5. รวบรวมค่างบประมาณรายจ่ายประจำปีของทุกส่วนราชการในหน่วยงาน 6. ตรวจสอบค่างบประมาณ

รายจ่ายประจำปี ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานประมาณกรุงเทพมหานครกำหนด 7. เสนอคำขอตั้งงบประมาณให้คณะกรรมการพิจารณา คำของงบประมาณของหน่วยงานพิจารณาตามหลักเกณฑ์ ที่สำนักงานประมาณกรุงเทพมหานครกำหนด 8. บันทึกคำขอตั้งงบประมาณ ในระบบ MIS และพิมพ์คำขอตั้งงบประมาณจากระบบ MIS และจัดทำหนังสือส่งคำขอตั้งงบประมาณ เสนอหัวหน้าหน่วยงาน ลงนาม รวบรวมส่งสำนักงานประมาณกรุงเทพมหานคร 9. สำนักงานประมาณฯ ตรวจสอบและประเมินความเป็นไปได้ของงาน โครงการตามแนวทางที่กำหนด และสรุปเอกสารคำของงบประมาณและวิเคราะห์งบประมาณฯ ของสำนักงานเขตเบื้องต้น โดยกระบวนการวิเคราะห์ตามวิธีการของระบบงบประมาณ แบบมุ่งเน้นผลงาน กรณีตั้งคำของงบประมาณ ในงบลงทุน เช่น งบประมาณโรงเรียน มีการร่วมกันออกตรวจสอบสถานที่ เพื่อตรวจสอบ และพิจารณาความจำเป็นในการขอใช้งบประมาณ โดยมีเจ้าหน้าที่ สำนักงานประมาณ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการคลังสำนักงานเขต เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา เจ้าหน้าที่ฝ่ายโยธา และตัวแทนโรงเรียน ที่ของงบประมาณ 10. นำร่างข้อบัญญัติงบประมาณจากสำนักงานประมาณกรุงเทพมหานคร มาตรวจสอบความถูกต้อง และ จัดเตรียมข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ และสถิติรายจ่าย สถิติการจัดเก็บ รายได้ เพื่อประชุมชี้แจงสำนักงานประมาณ กรุงเทพมหานคร คณะกรรมการพิจารณางบประมาณ สภากรุงเทพมหานคร และคณะอนุกรรมการพิจารณางบประมาณ ในกระบวนการบริหารงบประมาณ

2. มีการจัดประชุม หรือ ร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงาน ติดตามการดำเนินงาน รับทราบปัญหาและ หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ร่วมกันตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เพื่อนำมติของที่ประชุม และข้อคิดเห็นมาใช้ในการดำเนินงาน โดยเปิดโอกาส ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ตามหลักการมีส่วนร่วม

5) ด้านหลักความรับผิดชอบ

ในการปฏิบัติหน้าที่ ตามหลักความรับผิดชอบ การบริหารงบประมาณด้านการศึกษา ของสำนักงาน เขตประเวศ มีกระบวนการดำเนินการดังนี้

1. ด้านการตั้งคำของงบประมาณ ดำเนินการตามขั้นตอน ตามหลักเกณฑ์และแนวทางของสำนักงาน ประมาณกรุงเทพมหานครและเสนอของงบประมาณ โดยมอบหมายงานให้บุคลากรรับผิดชอบปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ด้วยความรับผิดชอบต่อตนเอง

2. ด้านการจัดสรรงบประมาณ เมื่อสำนักงานเขตได้รับจัดสรรงบประมาณรายจ่าย ด้านการศึกษา มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนในสังกัด 16 โรงเรียน ตามที่ได้รับงบประมาณ อย่างถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรมและบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม คุ่มค่า ประหยัด และมีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

3. ด้านการบริหารควบคุม ตรวจสอบ และติดตามประเมินผลการเบิกจ่ายงบประมาณ

- กระบวนการบริหารงบประมาณ

1. แจงข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ประจำปีให้ ทุกส่วนราชการในหน่วยงานทราบ

2. บันทึกวงเงินงบประมาณที่ได้รับอนุมัติในทะเบียนคุมงบประมาณรายจ่าย โดยแยกตามแผนงาน งานโครงการและหมวดรายจ่าย

3. แจงแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้ทุกส่วนราชการ ภายในหน่วยงานทราบและถือปฏิบัติ

4. รวบรวมแผนการปฏิบัติงาน และการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปี (แบบ สกม. 1) ของทุกส่วนราชการ ในหน่วยงาน ในหมวดค่าตอบแทน วัสดุ และวัสดุ หมวดเงินอุดหนุนและหมวด รายจ่ายอื่น ส่งสำนักงานประมาณ กรุงเทพมหานคร

5. จัดทำหนังสือขออนุมัติเงินจัดสรร รวบรวมแผน/ผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปี (แบบ สม.2) ของส่วนราชการในหน่วยงาน พร้อมบันทึก MIS (สำหรับ หมวดค่าครุภัณฑ์ ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง) เสนอหัวหน้าหน่วยงานลงนามพร้อมเอกสาร ตามที่กำหนดส่งสำนักงบประมาณกรุงเทพมหานคร

- กระบวนการควบคุม

1. เมื่อมีการอนุมัติฎีกาตามระบบ MIS ระบบจะควบคุมงบประมาณโดยอัตโนมัติ มีการหักงบประมาณและเมื่อมีสิ่งคืนจะรับคืนงบประมาณ

2. นำฎีกาที่อนุมัติมาบันทึกลงใน ทะเบียนคุมงบประมาณ เป็นรายการหักงบประมาณและบันทึกรับคืนงบประมาณเมื่อมีการส่งคืนเงินโดยนำไปนำส่งเงินมาบันทึก

3. ตรวจสอบงบประมาณจากระบบ MIS เปรียบเทียบกับทะเบียนคุมงบประมาณ ให้ถูกต้องตรงกันและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

- กระบวนการติดตามประเมินผล

1. จัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินจากระบบ MIS เสนอหัวหน้าหน่วยงานทราบและ พิจารณาเพื่อเร่งรัดการใช้จ่ายให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กรุงเทพมหานครกำหนด

2. จัดทำรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณ และผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานเสนอ ปลัดกรุงเทพมหานคร เพื่อเสนอต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ภายใน 90 วัน นับแต่วันสิ้นปีงบประมาณ

3. จัดทำรายงานรายจ่ายตามงบประมาณ/ รายงานรายจ่ายงบกลางประจำปีโดยจำแนกเป็นรายจ่ายประจำ/รายจ่ายพิเศษ พร้อมจัดทำหนังสือส่งรายงานดังกล่าวเสนอหัวหน้าหน่วยงานลงนาม ส่งกองบัญชี สำนักการคลัง

6) ด้านหลักความคุ้มค่า

การบริหารงบประมาณด้านการศึกษา ของสำนักงานเขตประเวศ ตามหลักความคุ้มค่าในด้านการบริหารพัสดุและทรัพย์สิน เมื่อมีการเบิกจ่าย หรือรับเข้าต้องลงทะเบียนในบัญชีคุมพัสดุ ทุกครั้ง และเมื่อสิ้นปีงบประมาณมีการตรวจสอบพัสดุ ทุก ๆ ปี ควบคุมการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า และให้เกิดประโยชน์สูงสุดและในด้านการจัดสรรงบประมาณ การใช้จ่ายเงินงบประมาณ จัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนในสังกัด 16 โรงเรียน ตามที่ได้รับงบประมาณอย่างถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม โดยปฏิบัติตามแนวทางที่สำนักงานประมาณกรุงเทพมหานครแจ้ง และแจ้งโรงเรียนในสังกัดให้ดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ โดยได้กำหนดปฏิทินปฏิบัติงานรายเดือนให้เป็นไปตามแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ การดำเนินงานโครงการตามแผนกิจกรรม สามารถดำเนินงานตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรต่างๆ และงบประมาณที่ได้รับอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์และมีประสิทธิผลมากที่สุด

2. ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

2.1 ปัญหาด้านประสิทธิภาพในการทำงานยังมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นอยู่ ผู้ปฏิบัติงานนั้น ยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน ขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหาร ตลอดจนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

2.2 ปัญหาด้านหลักนิติธรรม การปฏิบัติงานด้านการตั้งค่าของงบประมาณ ด้วยการบริหารภาครัฐเป็นการปฏิบัติงานโดยมีกฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ เป็นขั้นตอนในการปฏิบัติงาน อย่างเคร่งครัด ทำให้การปฏิบัติงานด้านงบประมาณเกิดความล่าช้า เช่น ในการดำเนินการตั้งค่าของงบประมาณรายจ่ายประจำปี หลักเกณฑ์ในการตั้งค่าของงบประมาณจะต้องดำเนินการตั้งค่าของงบประมาณล่วงหน้า 1 ปีงบประมาณ โดยใช้จ่ายจำนวนสถิตินักเรียน ณ ปีการศึกษา นั้น

(เช่นการจัดทำงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2566 ใช้สถิตินักเรียน ณ 10 มิ.ย.2564) ซึ่งณปัจจุบันปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 มีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้นทำให้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ สำนักงานเขตจะต้องดำเนินการขอจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม ซึ่งมีขั้นตอนและระเบียบทางราชการทำให้สถานศึกษาได้รับงบประมาณไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ซึ่งต้องรอสำนักงานเขตได้รับจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมจากสำนักการศึกษา ก่อน จึงจะจัดสรรงบประมาณให้กับนักเรียนเพิ่มเติมได้ และส่วนปัญหาในด้านหลักคุณธรรมมีการจัดสรรงบประมาณอย่างถูกต้อง และจัดสรรงบประมาณให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และความจำเป็นของแผนงาน ด้านหลักความโปร่งใส มีการควบคุมตรวจสอบ รายงานสรุปผลการเบิกจ่ายงบประมาณ มีระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ด้านหลักความรับผิดชอบ หัวหน้างานให้ความตระหนักมีการกำกับติดตาม เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการบริหารงบประมาณให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และในด้านหลักความคุ้มค่ามีการบริหารงบประมาณโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาที่วางไว้ จึงไม่พบปัญหา

3. แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

- 3.1 มีการนำแนวคิดการบริหารความเสี่ยงมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์
- 3.2 มีการศึกษาระบบขั้นตอนการปฏิบัติงาน กฎ ระเบียบ ข้อบัญญัติ แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการงบประมาณ เพื่อสร้างความเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงาน โดยฝ่ายการศึกษาจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน
- 3.3 มีการประสานงานภายในหน่วยงาน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและร่วมหาแนวทางการแก้ไขปัญหา
- 3.4 มีระบบติดตามและประเมินผลเพื่อสามารถติดตามผลการปฏิบัติงาน การใช้จ่ายงบประมาณ และประเมินผลการดำเนินโครงการ
- 3.5 มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มมาตรฐานและประสิทธิภาพในการบริหารงาน

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

กระบวนการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร จะมุ่งเน้นการปฏิบัติงานที่เป็นระบบ โดยการประสานงานระหว่างส่วนราชการภายในสำนักงานเขตและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตประเวศ ในการนำภารกิจไปปฏิบัติให้บรรลุผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามแผนปฏิบัติราชการประจำปีที่กำหนดไว้ โดยหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสมัย หมกทอง (2554) ได้ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร นั้นพบว่ามีน้อย และมีข้อเสนอแนะให้ผู้บริหาร บริหารงานโดยคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล ให้ครบ ทั้ง 6 ด้าน เพราะหลักธรรมาภิบาลเป็นการบริหาร การปกครองที่ดีที่ทุก ๆ ภาคส่วนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการบริหารองค์กรต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนในด้านปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

1) ปัญหาด้านประสิทธิภาพในการทำงานยังมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นอยู่ ผู้ปฏิบัติงานนั้น ยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน ขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหาร ตลอดจนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Weber (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2566, หน้า 8-9) กล่าวสรุปว่า องค์กรระบบราชการ มีกลไกทางการบริหารที่สำคัญ คือ มีระเบียบแบบแผนในการทำงาน ระเบียบแบบแผนในการทำงานที่เรารู้ได้และคำนึงถึงหลักกฎหมายและการบริหารอำนาจ บังคับบัญชามาจากกฎระเบียบ ไม่ใช่เป็นอำนาจที่เป็นมรดกที่สืบทอดกันมา

2) ปัญหาด้านการปฏิบัติงานราชการ ด้วยการบริหารงานภาครัฐเป็นการปฏิบัติงานโดยมีกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เป็นขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ทำให้การปฏิบัติงานด้านงบประมาณเกิดความล่าช้าและไม่ทันต่อความต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภชัย ยาวประภาษ (อ้างถึงใน เตช อุณหะจิริงรักษ์, 2567, หน้า 37) กล่าวโดยสรุปว่า ความเพียงพอของทรัพยากรนโยบายที่จะประสบความสำเร็จจะต้องได้รับการสนับสนุนทางทรัพยากรทั้งด้านการเงินและงบประมาณ รวมถึงกำลังคนและคุณภาพของคน (ความรู้ทาง ด้านเทคนิค) อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านการบริหารอื่นๆ (ทรัพยากร ทางด้านการบริหาร) จะต้องได้รับการสนับสนุนและมีจำนวนที่เพียงพอต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอีกด้วย

3. แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงาน เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

3.1 มีการนำแนวคิดการบริหารความเสี่ยงมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิด ของ Osborne and Gaebler (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2566, หน้า 37-38) สรุปว่า ประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิรูประบบ ราชการ (Reinventing Government) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีการเฝ้าระวังล่วงหน้า เน้นการป้องกันมากกว่า การแก้ไข

3.2 มีการวางแผน ศีรษะระบบขั้นตอนการปฏิบัติงาน กฎ ระเบียบ ข้อบัญญัติ แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับ กระบวนการงบประมาณ เพื่อความเข้าใจ เกิดความถูกต้องและความคล่องตัวในการปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, (2555) ได้สรุปว่า หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการ ต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ และ คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

3.3 มีการประสานงานภายในหน่วยงาน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและร่วมหาแนวทางการแก้ไขปัญหาสอดคล้องกับ แนวคิดของ Senge (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2566, หน้า 54) สรุปว่าการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมในองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และทักษะ วิจัยคิดเพื่อพัฒนาภูมิปัญญา และ ศักยภาพของทีมงานโดยรวม มีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดข้อมูล ในระหว่างกันและกัน ทั้งในเรื่องของความรู้ใหม่ๆ ที่ได้มาจากการคิดค้นจากภายในหรือได้รับมาจากภายนอก การเรียนรู้เป็นทีม ยังควรครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับการ ทำงานร่วมกันเป็นทีมด้วย

3.4 มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มมาตรฐานและประสิทธิภาพในการบริหารงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเกียรติ การเวกพันธ์ และคณะ, (ม.ป.ป.) ได้สรุปว่า แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556-พ.ศ.2561) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ ภายในองค์กร เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการภาครัฐ การบริหารงานของภาครัฐมีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น ยกระดับคุณภาพ การให้บริการประชาชน สร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานและให้บริการ รวมทั้ง ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงาน แบบเวอร์ชวล (Virtual Office) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การปฏิบัติราชการ และประหยัดค่าใช้จ่าย

3.5 มีระบบติดตามและประเมินผลเพื่อสามารถติดตามผลการปฏิบัติงาน การใช้จ่ายงบประมาณ และประเมินผล การดำเนินโครงการ สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2545 ได้สรุปว่า สิ่งสำคัญในการ จัดทำงบประมาณที่มุ่งเน้นผลงาน คือ การวัดผลการดำเนินงาน (Performance Measures) ที่เป็นการกำหนดหน่วยนับในการ ตรวจวัดและประเมินผลการดำเนินงาน การวัดผลการดำเนินงานนี้จะต้องชัดเจน สมบูรณ์ สามารถนำมาใช้ได้จริงและ เหมาะสมกับเวลา โดยทั่วไปหน่วยนับในการตรวจวัดจะต้องครอบคลุมทั้งปริมาณ คุณภาพ ค่าใช้จ่าย มีประสิทธิผลและ ทันเวลาตามต้องการ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า

1. ควรจัดอบรมบุคลากรเกี่ยวกับงบประมาณและการนำหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติ ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่เข้ารับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับ ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับต่างๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ พัฒนาบุคลากรในสังกัด เพื่อลดข้อผิดพลาด ที่อาจเกิดจากการปฏิบัติงาน สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
2. การสร้างแรงจูงใจให้บุคลากร โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ทุก ๆ คน ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
3. ควรมีการปรับปรุงวิธีการทำงานเพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติงานในการรายงานระบบติดตามและประเมินผล แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร (Dailplans) ให้เชื่อมโยงกับระบบ MIS เพื่อการติดตามตรวจสอบการเบิกจ่ายที่งบประมาณ และความสะดวกรวดเร็วในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารงบประมาณด้านการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล กรณีศึกษา สำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณด้วย เพื่อจะได้ข้อมูลเชิงลึกข้อมูลในภาพรวมของหน่วยงานทั้งหมด และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ครอบคลุมภาพรวมของหน่วยงานมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษานาตกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่อยู่ในสำนักงานเขตประเวศ และโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตประเวศ ทั้ง 16 โรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงการบริหารงบประมาณด้านการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของสำนักงานเขตประเวศ

เอกสารอ้างอิง

- บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ (2565). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการบริหารงานวิชาการพื้นฐานรัฐประศาสนศาสตร์* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ. (ม.ป.ป.). *การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่*. ค้นเมื่อ 30 เมษายน 2567, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่>
- พิสมัย หมกทอง. (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิโรจน์ ก่อสกุล. (2566). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรมในองค์กร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- วิโรจน์ ก่อสกุล. (2566). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร-มหาบัณฑิต.
- วิโรจน์ ก่อสกุล. (2567). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

- สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2545). *การปฏิรูประบบราชการ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักการศึกษา. (2554). *แนวทางการบริหารจัดการคุณภาพโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร การบริหารงบประมาณ*. เอกสารประกอบการบริหารงานโรงเรียน หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2555). *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. ค้นเมื่อ 30 เมษายน 2567, จาก http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=5&content_id=2442
- เดช อุณหะจิริงรักษ์. (2565). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิจัยและแนวคิดเชิงทฤษฎี รัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- เดช อุณหะจิริงรักษ์. (2567). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิจัยสัมมนานโยบายและการจัดการสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.